

Socialdepartementet
Regeringskansliet**Remiss. Betänkandet Ansvaret för hälso- och sjukvården (SOU 2025:62)****Sammanfattning**

Region Gotland har tagit del av betänkandet SOU 2025:62 – Ansvaret för hälso- och sjukvården. Gotland välkomnar ambitionen att stärka jämlikhet och tillgänglighet i vården i hela landet och ser behovet av att stärka statlig styrning inom vissa områden. Region Gotland ställer sig principiellt positivt till förslagen om ökat statligt ansvar för områden av nationell betydelse.

Samtidigt konstaterar vi att Region Gotlands insulära läge inte har beaktats i betänkandet. Region Gotland har i tidigare skrivelser till regeringen framhållt behovet av att staten tar ett helhetsansvar för hälso- och sjukvården på Gotland (Region Gotland har stora utmaningar – behov av stöd och samverka, 2024-08-21). I svar från regeringen har Region Gotland hänvisats till Vårdansvarskommitténs arbete (S2024/01173, 2025-03-03). Betänkandet prövar dock inte ett särskilt statligt huvudmannaskap för Gotland, vilket Region Gotland anser är en brist. Region Gotland vill därför återigen framhålla Gotlands speciella förutsättningar och behovet av särskilda anpassningar i de nationella modellerna.

Gotlands speciella förutsättningar kräver särskilda lösningar. Region Gotland föreslår fortsatt följande tre handlingsalternativ:

1. Ge Region Gotland ett ö-tillägg som möjliggör både det kommunala- och regionala uppdraget och som samtidigt stärker den civila beredskapen på det sätt som Gotlands geografiska läge kräver.
2. Låt staten ta över ansvaret för den gotländska sjukvården.
3. Slå ihop hälso- och sjukvården på Gotland med en annan region med större befolkningsunderlag, för att bättre hantera de krav som Gotlands unika läge medför.

Yttrande

Vårdansvarskommitténs betänkande konstaterar att det inte finns politiskt stöd för helt statligt huvudmannaskap och förordar inte ett nationellt delvist statligt huvudmannaskap. Region Gotland delar kommitténs bedömning på ett nationellt plan. Utredningen anför att det finns tänkbara varianter av ett delvis statligt huvudmannaskap som man dock inte har analyserat och nämner att en sådan variant är en situation där staten tar över allt ansvar för hela hälso- och sjukvården inom ett visst geografiskt område. Detta prövas dock inte inom ramen för utredningen, trots att Gotland tidigare hänvisats till utredningen i frågan om att staten tar över ansvaret för sjukvården på Gotland (S2024/01173, 2025-03-03). Region Gotland betonar att ö-situationen är en exceptionell faktor där staten behöver överväga att ta hela huvudmannaskapet för sjukvården. Kommittén framhåller vikten av likvärdiga ekonomiska förutsättningar och starkare kapacitet i sjukvården. Betänkandet lyfter tidigare utredning SOU 2007:10 där Ansvarskommittén bedömde att förändrat huvudmannaskap inte var rätt väg framåt utan framförde i stället att regionerna borde bli färre, större och framför allt mer jämnstora för att skapa bättre och mer likvärdiga ekonomiska förutsättningar. Detta är förenligt med Region Gotlands förslag om att hälso- och sjukvården på Gotland slås ihop med en annan region med större befolkningsunderlag, för att bättre hantera de krav som Gotlands unika läge medför (Region Gotland har stora utmaningar – behov av stöd och samverka, 2024-08-21). Vidare slår utredningen fast att för att åstadkomma stärkt jämlikhet och tillgänglighet i vården är det nödvändigt med stärkt ansvar och statlig styrning inom vissa områden. Region Gotland står bakom utredningens slutsats att nuvarande ordning inte är tillräcklig och anser att det måste innebära att Gotland, med sina unika kostnadsförutsättningar, behöver få särskild kompensation.

Gotland är Sveriges enda ö-region och är även unik genom att vara en kommun som också tilldelats det regionala uppdraget. Regioner ansvarar för uppgifter som är gemensamma för stora geografiska områden och som ofta kräver stora ekonomiska resurser. Gotlands befolkningsunderlag motiverar inte det akutsjukhus som ö-läget fordrar. Utöver detta innebär Gotlands strategiska roll inom totalförsvaret att Gotland måste upprätthålla beredskap på ett sätt som andra regioner inte behöver. Detta innebär att utöver syftet att stärka jämlikhet och tillgänglighet i vården så bör det finnas ett särskilt intresse för staten av att Gotland har en robust vård.

Region Gotland stödjer intentionen att stärka statens systemansvar men framhåller att särskild hänsyn till ö-lägets unika förutsättningar i styrning och resursfördelning behöver preciseras. Den nuvarande modellen med finansiering via utjämningssystemet har inte förmått kompensera Gotland fullt ut för strukturella skillnader. Vårdkostnaderna per invånare är högre än riksgenomsnittet, samtidigt som skatteunderlaget är begränsat. Utredningen saknar djupgående analyser för resursfördelning. I den simulering som presenteras i betänkandet riskerar Gotland minskade resurser om 13% och beskrivs där av som ”förlorare” i fördelning av resurser. Utredningen tydliggör att Gotland är den region som har högst nettokostnad för hälso- och sjukvård per invånare på grund av Gotlands unika förutsättningar och strukturella skillnader. Uppdragsrapport 5 i betänkandet framhåller att om ingen region skulle behöva riskera att bli ”förlorare” hade det billigaste alternativet varit att specialkompensera Gotland. Minskade resurser skulle få omfattande konsekvenser för Gotlands ekonomi och möjligheten att upprätthålla vård på likvärdig nivå som i övriga Sverige. Det är därför extra viktigt att understryka vikten av att kompensera för strukturella merkostnader som ö-läget och ett lägre invånarantal innebär. Detta måste säkerställas i alla framtida fördelningsmodeller. Alternativt behöver det införas särskilda finansiella stöd genom förslagsvis ett ö-tillägg, som möjliggör både det kommunala- och regionala uppdraget och samtidigt

stärker den civila beredskapen som Gotlands geografiska läge kräver. (Region Gotland har stora utmaningar – behov av stöd och samverka, 2024-08-21).

Ökad statlig styrning inom sex utpekade områden

Region Gotland välkomnar principiellt initiativ till ökad statlig styrning inom de utpekade områdena. I betänkandet är det dock till stor del oklart hur ett övertagande av såväl systemansvar som finansieringsansvar ska ske, varför det också är svårt att bedöma konsekvenserna av förslaget.

Utöver de perspektiv som utredningen lyfter avseende kompetensförsörjning vill Region Gotland även framhålla att i kommande förslag behöver förväntningarna på regionerna ta hänsyn till regionernas olika storlek och styrkeförhållanden, för att inte riskera att styra åt motsatt riktning och dränera mindre resursstarka regioner. Gällande utbildningsplatser anser Region Gotland att även praktisk tjänstgöring för psykologer bör inkluderas i kommande arbete.

Avseende förslag kring luftburen ambulanssjukvård och luftburna sjuktransporter ställer sig Region Gotland positiv till förbättrad samverkan. Det pågår en utveckling av samverkan mellan regionerna och det är viktigt att kommande utredningar och uppdrag tar hänsyn till detta. I kommande arbete är också viktigt att beakta att luftburen ambulanssjukvård och luftburna sjuktransporter är en integrerad del av vårdkedjan. Det innebär konkret att förändringar kan få effekter i andra delar av vårdkedjan och för kompetenserna inne på intensivvårdsavdelningarna på sjukhusen. Utformningen av luftburen ambulanssjukvård och luftburna sjuktransporter påverkar dessutom även landbaserad transporter. Exempelvis har Region Gotland ingen möjlighet till transport med landambulans till fastlandet för såväl sjuktransporter som intensivvårdstransporter, varför behovet av flygande transporter skiljer sig för Gotland jämfört med exempelvis en region som har stor närhet till sjukhus. Region Gotland vill även särskilt framhålla att luftburen ambulanssjukvård och luftburna sjuktransporter i många fall är Gotlands enda möjlighet till förbindelse med övriga Sverige. Konkret innebär detta till exempel behov av särskilda krav i upphandlingar för att säkerställa flygförmåga vid dåligt väder.

De sex delområdena har olika förutsättningar, vilket också beskrivs i betänkandet. Gemensamt är, mot bakgrund av den komplexitet som finns inom respektive områden, att det är av stor vikt att det fortsatta arbetet görs i nära dialog med regionerna.

Region Gotland förordar inriktningen att stärka statens styrning genom mer samordnad, normeringsbaserad styrning och minskad användning av riktade statsbidrag. Långsiktiga planeringsförutsättningar och minskad administration välkomnas. Region Gotland främjar initiativet att stärka patienters ställning men delar inte utredningens förslag om utökade sanktioner som väg för detta. Region Gotland bedömer att det är mer verkningsfullt att ha ökat fokus på att identifiera utvecklingsområden och verktyg till åtgärder.

Region Gotland konstaterar att betänkandet saknar konkreta förslag om hur Gotlands särskilda förutsättningar ska hanteras i den preliminära genomförandeplanen. Region Gotland behöver inkluderas med möjlighet till alternativa lösningar som kompenserar för strukturella skillnader.

Region Gotland välkomnar Vårdansvarskommitténs förslag om förstärkt statlig styrning och förbättrat systemansvar, men betonar att Gotlands unika förutsättningar inte har beaktats. Utan särskilda lösningar riskerar Gotlands invånare fortsatt att stå

inför en vård som är mer sårbar och svårare att upprätthålla än i övriga landet. Region Gotland uppmanar regeringen att framåt utreda föreslagna handlingsalternativ för att möta de unika utmaningar Region Gotland står inför.

Regionstyrelsen

Meit Fohlin
Ordförande Regionstyrelsen

Stefan Hollmark
Regiondirektör